

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jakob Bec

Belgija in federalizem na razpotju?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jakob Bec

Mentor: doc. dr. Andrej Kurnik

Belgija in federalizem na razpotju?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

*Zrela modrost potrebuje mladost,
da jo ponese dalje.
(Boris Pahor 2013)*

Belgija in federalizem na razpotju?

Belgija ima že dolgo zgodovino napetosti med večinskim prebivalstvom, ki ga predstavljajo Flamci, skoncentrirani na severu države, in francosko govorečo Valonsko manjšino, večina katere živi na jugu države. Belgija je prepletena z etničnimi napetostmi ter grožnjami z odcepitvijo že več kot 180 let, vse od ustanovitve leta 1830. V delu se dotaknem pojmovanja nacije, etnonacionalizma, identitete in suverenosti ter oblik federalizma. Ob koncu predstavim nekaj zasnov rešitev, ki se ponujajo za prihodnost belgijskega federalizma. Pri tem se oprem na orise prihodnosti belgijskega federalizma skozi oči državljanov, socialnih partnerjev ter političnih strank in skušam predstaviti, kakšna je pri tem vloga medijev. Z uporabo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov v delu odkrivam odgovore na dve vprašanji, in sicer: kaj je povod za politične krize v Belgiji ter kakšna je prihodnost belgijskega federalizma. Analiza virov je pokazala, da je kriza belgijske skupnosti predvsem produkt politično-institucionalne dinamike in da je bila Belgija vedno razdeljena država, saj prebivalstvo delijo vera, razred, predvsem pa jezik. Ko federalizem kot ideologija ne bo več izpostavljal vrednot svobode posameznika, samostojnosti civilne družbe in miru, takrat belgijskega federalizma, ki je utelešen v nekaterih institucijah, ne bo več.

Ključne besede: etnična trenja, federalizem, Flamci, Valonci, Belgija.

Belgium and federalism at a crossroad?

Belgium has a long history of tension between the majority population represented by the Flemings and the French-speaking Walloon minority. Belgium has been laced with ethnic tensions and threats of secession since the establishment in the 1830. This thesis touches the concept of nation, ethnonationalism, identity, sovereignty and forms of federalism. At the end I introduce some solutions that are offered for the future of federalism in Belgium. The thesis outlines the future of Belgian federalism through the eyes of its citizens, social partners and political parties. It also tries to present the role of Belgium media. By using the analysis and interpretation of primary and secondary sources, the thesis answers two questions, namely: what is the reason for the political crisis in Belgium, and what is the future of Belgian federalism. Analysis of the sources revealed that the crisis is primarily the product of Belgian political-institutional dynamics and that Belgium is still a divided country, as people separated by religion, class, and especially the language. When federalism, as an ideology, no longer exposes values of individual freedom, autonomy of civil society and peace, then the Belgian federalism, which is embodied in some institutions, will be over.

Key words: ethnic conflicts, federalism, Flemings, Walloons, Belgium.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	6
1 UVOD	8
2 OZADJE.....	11
3 NACIJA, ETNONACIONALIZEM, IDENTITETA, PRIPADNOST, SKUPNOST, SUVERENOST.....	14
4 FEDERALNA UREDITEV BELGIJE ali ASIMETRIČNI FEDERALIZEM	18
4.1 De facto asimetrija.....	20
4.2 De jure asimetrija	21
5 PRIHODNOST BELGIJE	23
5.1 Belgijski federalizem na razpotju – pogled skozi politični sistem	24
5.2 Vpliv evropske integracije na belgijski federalizem.....	25
5.3 Belgijski federalizem skozi oči socialnih partnerjev	27
5.4 Belgijski federalizem in mediji	29
5.5 Belgijski federalizem skozi preference političnih strank.....	30
5.6 Pogled na belgijski federalizem skozi oči državljanov	32
5.7 Kako naprej?	36
6 ZAKLJUČEK	37
7 LITERATURA	41

KAZALO SLIK IN TABEL

Slika 4.1: Razdelitev Belgije glede na regije in jezikovno pripadnost	19
Tabela 4.1: Populacija Belgije in njenih regij na dan 1. januar 2011	19
Slika 5.1: Volilno okrožje <i>Brussels-Halle-Vilvoorde</i> z vrisanimi mejami regij	30

SEZNAM KRATIC

BDP	Bruto domači proizvod
CD&V	<i>Christen-Democratisch en Vlaam</i> – Krščanski demokrati & Flamska
cdH	<i>Centre démocrate humaniste</i> - Demokratični in humanistični center
DGSIE	Generalni direktorat za statistiko in ekonomske informacije
ECOLO	<i>Écologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales</i> – Ekološka stranka
EU	Evropska unija
EU 27	Sedemindvajset držav članic Evropske unije
EUR	Evro
FDF	<i>Fédéralistes Démocrates Francophones</i> – Frankofonski demokratični federalisti
FN	<i>Le Front national</i> – Nacionalna fronta
GROEN!	<i>Groen</i> - Flamski zeleni
LDD	<i>Libertair, Direct, Democratisch</i> – Libertarno, Direktno, Demokratično
MR	<i>Mouvement Réformateur</i> – Reformistično gibanje
N-VA	<i>Nieuw-Vlaamse Alliantie</i> – Novo flamsko zavezništvo

Open VLD	<i>Open Vlaamse Liberalen en Democraten</i> – Odprti flamski liberalci in demokrati
PS	<i>Parti Socialiste</i> – Socialistična stranka
SP.A	<i>Socialistische Partij Anders</i> – Socialistična stranka–Drugačni
VB	<i>Vlaams Belang</i> – Flamski interes

1 UVOD

Belgija ima že dolgo zgodovino napetosti med večinskim prebivalstvom, ki ga predstavljajo Flamci, skoncentrirani na severu države, in francosko govorečo Valonsko manjšino, večina katere živi na jugu države. Belgija je razdeljena na tri regije: flamsko govorečo Flandrijo, ki predstavlja večino v Belgiji, na francosko govorečo Valonijo ter uradno dvojezični Bruselj z večinsko francosko govorečim prebivalstvom, ki sicer leži na flamskem ozemlju. Čedalje pogostejše politične krize, ki izhajajo prav iz etničnih napetosti, bi lahko ogrozile obstoj države. Belgija je prepletena z etničnimi napetostmi ter grožnjami z odcepitvijo že več kot 180 let, vse od ustanovitve leta 1830.

Te napetosti so lepo vidne na primeru predčasnih volitev junija 2010, potem ko je aprila 2010 razpadla koalicija in je odstopil premier Leterme¹, boj za oblast v parlamentu pa sprožil eno najdaljših vladnih kriz v zgodovini Belgije. Vlado so sestavljali rekordnih 541 dni (STA 2011, 6. december), saj se strankam zaradi razlik v stališčih med frankofonskim jugom in bogatejšim flamsko govorečim severom ni uspelo dogovoriti o oblikovanju vlade. To ni nekaj neobičajnega za Belgijo, saj so prav napetosti med dvema največjima jezikovnima skupnostma večkrat terjala daljša obdobja politične krize in nestabilnosti. Tako je imelo v obdobju med letoma 1965 in 1991 kar 19 vlad povprečje trajanja mandata manj kot leto dni. (Deschouwer v Deshouwer 2013, 261) V federativnem razvoju Belgije velja omeniti državno reformo iz leta 2011, ki je bila šesta ustavna reforma po letu 1970². Le-ta

---

¹ Vladna kriza je izbruhnila potem, ko je po izstopu flamskih liberalcev iz vlade zaradi tradicionalnih jezikovnih sporov razpadla vladajoča koalicija. Premier Yves Leterme je kralju ponudil odstop, a je ta zavlačeval z odločitvijo o razpustu vlade, ki jo je nato le sprejel, ko je Leterme odstopil tudi s položaja vodje svoje stranke flamskih krščanskih demokratov CD&V. Leterme se je za odstop z vodilnega mesta v svoji stranki odločil, ker mu v treh letih po prvi izvolitvi za belgijskega predsednika vlade ni uspelo reorganizirati delovanja države ter normalizirati stalnih napetosti med francosko in flamsko govorečo skupnostjo v Belgiji.

² Do sedaj je imela Belgija šest državnih reform. Prva reforma je bila sprejeta leta 1970, ko je prišlo na zahtevo Flamcev do ustanovitve kulturnih skupnosti in na zahtevo Valoncev do ustanovitve treh regij za ekonomsko avtonomnost. V drugi reformi leta 1980 je prišlo do teritorialne ustanovitve regij Flandrija in Valonija, v katerih sta regiji dobili tudi svoja parlamenta in vladi. V tretji reformi v letu 1989 je prišlo do teritorialne ustanovitve tretje regije – Brussels Capital Region; pristojnost za izobraževanje se je prenesla na raven skupnosti. V četrti reformi leta 1993 je prišlo do polnopravne belgijske federacije, s katero so skupnosti in regije pridobile polno pristojnost odločanja in vodenja ter večjo fiskalno odgovornost. S to reformo je tudi prišlo do neposrednih volitev predstavnikov v parlamente na ravni regij. S peto reformo leta 2001 so se področja kmetijstva, ribištva in zunanje trgovine regionalizirala. Prav tako so regije bile pristojne za 12 regijskih davkov ter lokalne in

sicer ni prinesla temeljnih sprememb, je pa pripomogla h končanju politične krize z oblikovanjem vlade po letu in pol pogajanj.

Decembra 2011 so belgijski politiki naposled le dosegli dogovor o oblikovanju vlade. Da je dogovor bil res nujen, so sicer ugotovili šele po tem, ko je bonitetna agencija Standard&Poor's Belgiji konec novembra 2011 znižala kreditno oceno z AA+ na AA, državi pa so se nevarno povišali stroški zadolževanja. Belgijski javni dolg je že leta 2010 znašal 96 odstotkov BDP, višjega sta v območju evra imeli le Grčija in Italija. (STA 2011, 6. december) Omeniti pa velja še en dejavnik, ki je pomembno prispeval h koncu politične krize, in sicer vlogo kralja Alberta II³. Politična vloga kralja je po belgijski ustavi svetovalne in posvetovalne narave, kljub temu pa je prav kralj Albert II. v zadnji politični krizi odločilno pripomogel k uspešni sestavi vlade in omogočil konec politične krize. (STA; Bloomberg; BBC News; Guardian 2013) Politična kriza se je končala s prisego vlade⁴ premiera Elia Di Rupa⁵ dne 6. decembra 2011.

V svojem delu bom poskušal najti zasnove rešitev, ki se ponujajo za prihodnost belgijskega federalizma. Pri tem si bom pomagal z orisi, kako na prihodnost belgijskega federalizma gledajo državljani, socialni partnerji ter politične stranke in kakšna je pri tem vloga medijev. Z uporabo raziskovalne metode analize in interpretacije primarnih in sekundarnih virov bom odkrival odgovore na osrednji raziskovalni vprašanje, in sicer (1) kaj je povod za politične krize v Belgiji, ter (2) kakšna je prihodnost belgijskega federalizma.

Uvodoma bom predstavil ozadje razvoja Belgije in trenja, ki so pri tem nastala. Več kot stoletje po ustanovitvi Belgije je bila Valonija bogatejša od Flandrije, zadnja leta

---

provincialne vlade so prešle pod pristojnost regij. V tej isti reformi pa so svoje zagotovljene sedeže imeli tudi flamski poslanci v regiji Brussels Capital Region. zadnja, šesta reforma leta 2011 je prinesla volilno in sodno razdelitev okrožja Brussels-Halle-Vilvoorde, regije so dobile pristojnost za področji za gospodarstvo in socialne zadeve, skupnosti so pristojne še za družinsko politiko ter člani Senata ne bodo več direktno izvoljeni.

³ Kralj Albert II. je 21. julija 2013 abdiciral. Krono je prevzel njegov sin Philippe.

⁴ Novo vladno koalicijo sestavljajo po tri flamske in valonske stranke, in sicer socialisti, konzervativci ter liberalci. V njej pa ni najmočnejše politične stranke flamsko govorečega dela, nacionalistov N-VA, ki zaradi svojih radikalnih stališč - zavzema se za konec zvezne države Belgije, ni bila povabljenka k oblikovanju vlade.

⁵ Belgijski premier Elia Di Rupa je po več kot 30 letih prvi francosko govoreči in prvi socialistični predsednik vlade v Belgiji.

pa je opaziti obratno sliko (Mnookin 2007, 110), kar tudi s pomočjo podatkov dokazujem v četrtem poglavju. In prav te spremembe, predvsem v ekonomski moči regij, so privedle do marsikatere državne reforme, ki je poskušala z decentralizacijo posameznih politik umiriti strasti. Na koncu tega poglavja pa bom nakazal različna polja belgijskih trendov, ki privedejo do vsakokratnih političnih kriz oz. - kot temu pravi Horowitz - spektra trojnega vprašanja.

V tretjem poglavju bom na podlagi analize sekundarnih virov predstavil definicije pojmov nacija, identiteta, pripadnost, skupnost in suverenost, kakor jih razume francoski upokojeni profesor politične teorije, filozofije in morale Étienne Balibar v svoji knjigi *Mi, državljani Evrope? – Meje, država, ljudstvo*. Knjiga je zbirka njegovih esejev, ki se ukvarjajo z vprašanji pojmov meje, skupnosti kot so skupnost ljudstva, državljanov in nacionalne skupnosti, z odnosi med različnimi vrstami pravic in nasilja. Prav tako pa se bom preko Rizmanove Študije o etnonacionalizmu dotaknil pojma etnonacionalizem. Vse te definicije bom navezal na belgijsko realnost.

V četrtem poglavju bom na podlagi analize virov pisal o asimetričnem federalizmu v Belgiji, ga podkrepil z grafično razdelitvijo Belgije glede na njene regije in jezikovne pripadnosti, dodal še nekaj podatkov o sami populaciji in o BDP posameznih regij, ki bodo podkrepile drugo poglavje, kjer se posvečam ekonomskim razlikam, ki botrujejo čedalje večjim težnjam bogatejših Flamcev k odcepitvi od revnejših Valoncev. Prav tako pa bo predstavljeno tudi aktualno razmerje političnih sil v federalnem parlamentu.

V nadaljevanju, v petem poglavju, se bom osredotočil na prihodnost Belgije, saj je prihodnost belgijskega federalizma vroča tema v razpravah med politiki, novinarji, akademiki in celo med državljani. Preko analize primarnih in sekundarnih virov bom prihodnost Belgije in njenega federalizma predstavil skozi prizmo političnega sistema, s perspektive evropske integracije, skozi oči socialnih partnerjev, političnih strank in državljanov. Tako bom skozi različne vidike poskušal odgovoriti na vprašanje, ali je belgijski federalizem na kritični točki. V sklepnem poglavju bom povezal vse ugotovitve raziskovanja in oblikoval zaključne misli.

2 OZADJE

Ob razglasitvi neodvisnosti Belgije leta 1830 je bolj kot kulturne razlike problem predstavljal jezik, ki je odražal takratne razredne delitve v novi državi. Francoščina je bila jezik ne le Valoncev, ampak tudi flamske elite. Čeprav Flamci vedno preglasujejo francoski govoreči del, frankofonski Belgijci prevladujejo v novi državi na kulturnem, političnem in gospodarskem področju. (Mnookin 2007, 106) Medtem ko belgijska ustava govori o svobodi jezika, je novi parlament, v katerem je prevladovala elita, naredil Belgijo francosko in s tem določil francoščino kot edini uradni jezik, ki se uporablja v nacionalni zakonodaji, administraciji in na sodišču. Predvidevali so celo uvedbo francoščine v Flandriji, z namenom, da bi sčasoma celotna država postala frankofonska s politiko asimilacije preko gospodarskega in zakonodajnega vpliva.

Več kot stoletje po ustanovitvi Belgije je bila Valonija precej bogatejša od Flandrije. Z velikimi zalogami premoga je predstavljala enega izmed prvih delov industrializirane Evrope in tako doživela hitro gospodarsko rast v devetnajstem stoletju. Na drugi strani pa se je Flandrija opirala na preživetje s kmetijstvom. V devetnajstem stoletju Flandrija ni imela sodobne industrije; s svojo tekstilno dejavnostjo ni nikoli postala popolnoma mehanizirana in je delovala nekako izgubljeno. Slabe letine so privedle do lakote in množične brezposelnosti in s tem do hudih ekonomskih stisk, zato so mnogi Flamci emigrirali v južni del države, v Valonijo, ali pa celo v Ameriko. (Mnookin 2007, 107) Situacija se je obrnila v drugi polovici 20. stoletja. Flamci so bili v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja deležni nesorazmerno velikega deleža državnih investicij v svoji regiji. (Connor v Rizman 1991, 305) Vlaganja so omogočila, da je Flandrija sedaj bogatejša od Valonije in sorazmerno temu plačuje tudi več davkov. (Mnookin 2007, 108 - 110)

Dogovor o institucijah, sprejet leta 1988, v regiji glavnega mesta Bruselj, nalaga političnim strankam, ki kandidirajo na regionalnih volitvah, jasno opredelitev glede pripadnosti jezikovni skupini. Kandidat, ki je na seznamu ene politične stranke, kasneje ne more biti kandidat stranke druge jezikovne skupine. Za razdelitev sedežev so najprej prešteti glasovi znotraj jezikovnih skupin, da se vidi koliko

sedežev bo vsaka izmed skupin prejela, šele nato so razdeljeni sedeži znotraj skupine. Kasneje je reforma, sprejeta leta 2002, določila fiksno število sedežev za vsako jezikovno skupino, pri čemer je preostali del institucionalne logike ostal nespremenjen. Odločitve regije glavnega mesta Bruselj so lahko sprejete le ob strinjanju obeh jezikovnih skupin. Res je, da je institucija regije Bruselj podobna instituciji belgijske države: ločitev elit v dve jezikovni skupini, enako število ministrov za vsako jezikovno skupino (razen za predsednika vlade) in t.i. postopek alarmnega zvonca⁶ za zaščito manjšine; v primeru Bruslja gre za nizozemsko (flamsko) govorečo manjšino. Glavna razlika med Brusljem in federalno ureditvijo države je na splošno v pomanjkanju teritorialne delitve jezikovnih skupin v Bruslju. Nizozemsko govoreča manjšina je namreč razpršena po celotni regiji. (Deschouwer 2006, 903)

Območje Bruslja predstavlja poseben problem za Belgijo zaradi svoje fizične lokacije, njegove zgodovine in rasti. Bruselj se fizično nahaja v Flandriji in v sredini devetnajstega stoletja je bila večina prebivalcev mesta flamskega porekla. Bruselj danes ni več flamsko mesto. V bistvu je postal večinoma frankofonski. (Mnookin 2007, 110) Kompromis s pogajanj, ki so prinesla sprejetje tretje državne reforme, je bil, da se devetnajst občin v Bruslju loči in tako ustanovi regijo dvojezični *Brussels-Capital Region*, ki ni del Flandrije ali Valonije. Da bi zaščitili flamsko manjšino v Bruslju pred frankofonsko dominacijo, ima vladna struktura regije Bruselj na voljo nekaj proti-večinskih pravil v upravnih poslih in tudi nizozemsko govoreče šole. Bruselj še vedno ostaja točka političnega spora. Srž spora dandanes zadeva volilni okraj *Brussels-Halle-Vilvoorde*, ki zajema tako uradno dvojezično regijo glavnega mesta Bruselj, kakor tudi enojezične predele nizozemskega Halle-Vilvoorde.

Danes za konfliktno področje velja tudi nadzor nad dodelovanje državnih sredstev. Večina prihodkov v Belgiji za vse ravni vladanja predstavljajo pobrani davki na nacionalni ravni. Ker je sedaj Flandrija veliko bogatejša od Valonije, plačuje sorazmerno več davkov. (Mnookin 2007, 110) Flamske stranke prav zaradi tega

---

⁶ *Alarm bell procedure* (ang.) – belgijski postopek, ki je bil v okviru prve državne reforme (1970) vnešen v belgijsko ustavo. Postopek služi za preprečevanje privilegiranja ene jezikovne skupine v predlogu ali osnutku zakona. "Zapostavljena" jezikovna skupina lahko odloži zakonodajni postopek za 30 dni, če za predlog glasuje $\frac{3}{4}$ večina članov. Do sedaj je bil postopek uporabljen le dvakrat, in sicer v zvezi z integracijo Economische Hogeschool Limburg (Ekonomski inštitut Limburg) v Limburgs Universitair Centrum (Univerzitetni center Limburg) v letu 1985 in 2010 v kontekstu glasovanja za razdelitev Bruselj-Halle-Vilvoorde volilne enote.

vidijo nesorazmerje pri prerazporeditvah finančnih sredstev iz flamske regije v valonsko regijo in regijo Bruselj. Pretežni del problematike financiranja iz državnega proračuna se nanaša na programe zavarovanj za primer brezposelnosti, zdravstveno zavarovanje in socialno varnost, ki so regulirani s federalne ravni in ne z regijske, kot bi to želeli Flamci. Flamci vplačujejo v blagajno več, kot prejmejo sredstev iz naslova teh programov. Glavne flamske politične stranke se sedaj borijo za regionalizacijo teh programov oz. za prenos s federalne na regijsko raven, a frankofonske stranke temu odločno nasprotujejo. (Billiet *et al.* 2006)

Billiet *et al.* (2006) izpostavlja tudi razlike v odnosu do tujcev, saj Flamce skrbi predvsem ohranjanje lastne kulture, medtem ko Valonce gospodarska in socialna ogroženost.

Belgija ima poleg vseh flamsko-valonskih razlik tudi verske in razredne razlike. Horowitz nadalje trdi, da je intenziteta kateregakoli konflikta v večji meri odvisna od moči zahtev posamezne skupine. Večje kot so nepravilne razlike med skupinami, večji kot je prostor neveljavljenih zahtev po legitimnosti skupine, intenzivnejši je konflikt. (Horowitz 2000, 215) V Belgiji imamo tako spekter trojnega vprašanja, in sicer jezik, razred in veroizpoved, ki se medsebojno prepletajo; vsaka od tem enkrat prevladuje in do neke mere nevtralizira preostali dve. (Horowitz 2000, 19)

Lijphart na primeru Belgije trdi, da je dosegla demokracijo in stabilnost kljub njeni veliki heterogenosti. Belgijo izpostavlja kot primer dobre prakse za države v razvoju. Uspeh je pripisal posvetovanju in sodelovanju voditeljev različnih skupin, ki so šli preko kulturnih in drugih delitev. (Lijphart v Horowitz 2000, 571) Navsezadnje je treba priznati, da kombinacija nekakšne decentralizirane federacije in deljenja oblasti drži Belgijo skupaj že 180 let.

3 NACIJA, ETNONACIONALIZEM, IDENTITETA, PRIPADNOST, SKUPNOST, SUVERENOST

Balibar v svojem delu *Mi, državljani Evrope?* pravi, da pomanjkanje sfere javnega mnenja vodi v propad demokracije, saj gre za pomanjkanje evropske javne sfere, ker ni npr.: evropskih strank, evropskih časopisov, evropskih gledaliških skupin itd. Prav to lahko vidimo tudi na primeru Belgije. Skoraj nič tovrstnega ni na federalni ravni. Vse oblike organiziranja si lastijo skupnosti ali regije, še celo mediji so organizirani po ključu jezikovnih skupnosti (*gl.* poglavje 5.4). Balibar ponudi odgovor za nastalo situacijo in sicer »*strah pred množicami*«, ker vse to izhaja iz globokega nezaupanja do ljudske participacije in intervencij. Oblasti pa stanje opravičujejo s tem, da se sklicujejo na nevednost ljudi oziroma trdijo, da bi intervencije ljudstva prinesle nasilje. Nadalje Balibar (2007) v svoji uvodni besedi v knjigi trdi, da če bi sprejeli dve očitni stvari: (1) da kolektivna politična praksa ne more obstajati brez javnih struktur in (2) da javne strukture ne morejo obstajati, ne da bi se politika množic razvila v vseh oblikah, od najbolj vidnih in organiziranih do najbolj kapilarnih in spontanih, bi se lahko znova lotili vseh vprašanj, ki se jih povezuje z idejami skupnosti in suverenosti.

Celo ena od Balibarjevih tez o mejah govori o tem, da so tako imenovana periferna območja, na katerih se soočajo laične in religijske kulture, na katerih se poglobljajo in širijo razlike v ekonomski blaginji, talilni lonec nastajanja ljudstva (*dèmos*), brez katerega ni državljanstva (*politeia*) v pomenu, ki ga je ta izraz v demokratični tradiciji dobil po antičnih časih. (Balibar 2007, 7) Temu pritrjuje tudi Rizman (1991), ki pravi, da bolj ko centralne elite pospešujejo razvoj, ki diskriminira periferne regije, bolj prispevajo h krepitvi njihove etnične samozavesti. Prav to pa vidimo v težnjah po odcepitvi predvsem s strani Flamcev, saj je Flandrija nekoč veljala za periferijo in deželo kmetov. Dandanes pa so zelo uspešni in v federalno blagajno prispevajo največ (Mnookin 2007, 110) in se tako razlike v ekonomski blaginji, predvsem z Valonsko regijo, poglobljajo.

Preden se dotaknem vprašanja etnonacionalizma, je po mnenju Rizmana (1991) potrebno opozoriti na, po njegovem mnenju, običajno napako, ko se nacionalizem

izenačuje z občutkom pripadnosti oz. lojalnosti do države (nacije) in ne z lojalnostjo narodu. V nadaljevanju pravi, da je narod (nacija) politično ozaveščena etnija oz. etnija, ki si na tej podlagi lasti pravico do državnosti. Ideologijo, ki postavlja to zahtevo, moramo označiti z nacionalizmom. Nacionalno državo tvori ena sama nacija, mnogonacionalno državo tvorita dva ali več narodov, mnogoetnično državo pa sestavljata dve ali več etnij, ki (še) ne zahtevajo državnosti. (Rizman 1991, 18) Močno zasidrana sila, ki ji svetovni pretok kapitala in zunanji pritiski na suverenost etničnih subjektov le še povečujejo moč, je etnonacionalizem. V političnem smislu etnonacionalizem mobilizira sile, ki zahtevajo enakopravno vključitev v civilno družbo in obenem zavaruje skupino z identiteto, ki razpolaga z mnogo večjim emocionalnim potencialom, kot pa jo lahko nudi na hladnih interesih zasnovana razredna solidarnost. (Rizman 1991, 32) Na belgijskem primeru se vse to vidi v vse večji vlogi jezikovnih skupnosti, ki sta sčasoma pridobivali vse večjo veljavo, in tako preko kulture in izobraževanja krepita svojo identiteto in pripadnost.

Če apliciram Balibarjeve besede o evropskem državljanstvu na raven belgijskega državljanstva, lahko rečem, da gre tudi v belgijskem državljanstvu za protislovje v nujnosti in nezmožnosti, da bi se kolektivno iznašlo novo podobo ljudstva, se pravi odnosa med pripadnostjo historičnim skupnostim (*ethnos*) in stalnim ustvarjanjem državljanstva (*dèmos*), da bi s kolektivnim delovanjem pridobili temeljne pravice do življenja, do dela, do izražanja, hkrati pa tudi državljansko enakost, enak pomen jezikov, razredov in spolov. In da bi se tako zgladil desetletja dolgi spor in trenja med skupnostma. Narod ali nacionalna identiteta je le ena od možnih institucionalnih oblik skupnosti državljanov. Poglavitno je, da državljanstvo, kot politično načelo, ne more obstajati brez skupnosti, vendar ta skupnost ne more biti popolnoma združena – njeno bistvo ne sme temeljiti samo na soglasju njenih članov. (Balibar 2012, 438)

V povezavi z nacionalnostjo, se bo po Balibarjevih besedah vedno znova potrebno lotiti naših konceptov nacionalnosti in nacionalizma, našega pojmovanja kolektivnih identitet in ustreznih subjektivnih procesov in naposled možnosti nasilja, saj danes povsod nastajajo kritične razmere, ki hkrati vplivajo na stabilnost institucij države-

nacije in na hegemonijo forme-nacije nad velikimi družbenimi spremembami, od izobraževanja do ekonomske politike.

V primeru Belgije bi lahko rekli, da gre za formo-nacijo, pri kateri ne gre za individualnost, ampak za vrsto družbene formacije, torej način kombiniranja ekonomskih in ideoloških struktur. Gre za model povezovanja administrativnih funkcij in simbolnih funkcij države. Iz ekonomskega zornega kota gledano, morajo obstajati razredni boji, ki lahko zavrnejo ali absorbirajo druge vrste družbenih konfliktov, hkrati pa je potrebno te razredne boje nadzirati ali regulirati s silo specifične politične reprezentacije. Iznajti je potrebno institucije in diskurze, s katerimi bo razredni konflikt mogoče podrediti bolj ali manj učinkovitemu, trajnemu, enakopravnemu občemu interesu. Ekonomske in administrativne funkcije državnacij, po Balibarju, predstavljajo polovico razumevanja nacije kot družbene forme ali formacije. Drugo polovico pa predstavlja zakon zgodovine, ki deluje na drugem prizorišču ali kar posreduje preko svojega nasprotja. Zato velja, da so posledice res nujne, niso pa vnaprej določene in predvidljive. Forma-nacija sama po sebi ni skupnost, temveč koncept strukture, ki lahko producira učinke skupnosti. Skupnosti so nacije ali tisto, čemur Balibar pravi nacionalnosti, in sicer bolj ali manj koherentne skupnosti, ki lahko druge skupnosti nadomestijo, jih absorbirajo ali pa se z njimi kombinirajo. Forma-nacija je koncept prisil, ki skupaj delujejo po določenem načinu, kako ekonomske sile določajo simbolne posledice. Bistvo forma-nacije pa je prav izključevanje, ali pa vsaj neenak dostop do nekaterih pravic in dobrin. (Balibar 2007, 26 - 34) Eden izmed glavnih razlogov za odcepitev ali večjo avtonomnost Flamcev je prav ekonomske narave, saj želijo večjo avtonomnost pri fiskalni politiki, ker se čutijo izključeni oz. neenakopravni na federalni ravni, saj s strani federalne Belgije manj prejmejo kot prispevajo.

S pojmom forma-nacija sta tesno povezana tudi pojma identiteta in skupnost. Balibar po Assmanovi vztraja pri ideji ločitve na primarno in sekundarno identiteto. Nacionalna identiteta, kakršna je vidna npr. v verovanjih ali v čustvih in institucionalnih praksah, ter sekundarna identiteta, za katero so potrebne primarne identitete, zato da se lahko od njih loči, da se vzpostavi nad njimi in da jih legitimira v svoje lastne namene. Temu razmerju Balibar pravi tudi hegemonija, ki jo je izpeljal

iz Gramscija. (gl. Balibar 2007, 36) Etničnost, ki je močan identifikacijski model in v katerem so združene kulturne in rasne značilnosti, temelji na reprezentaciji genealogij in religijskih ali jezikovnih podobnosti. Balibar celo postavi hipotezo, da je moč ali dejanskost forma-nacije in hegemonске normalizacije enaka kakor moč drugih zgodovinskih (zlasti verskih) univerzalizmov; obe pa izhajata iz tega, da sta zmožni rešiti oba problema hkrati oz. da enega rešita z drugim. Z drugimi besedami, ustvarjajo dvojne pripadnosti, na dveh ravneh: primarne identitete, ki so tudi sekundarne oblike priznavanja najvišje instance in tega, da jih ta instanca priznava. Zato noben posameznik ni moški ali ženska brez lastnosti, ampak vselej poseben posameznik s socialnimi in moralnimi lastnostmi: delavec ali delodajalec. Primarne identitete so se same po sebi zmožne upirati integraciji. Postanejo lahko jedro odpora na integracijo. (Balibar 2007, 38–39) Na primeru Belgije se to vidi v zavestnem odklanjanju drugega uradnega jezika oz. sekundarne belgijske identitete. Tako francoski del Belgije večinoma ne zna in ne govori flamsko in flamski del noče govoriti francosko. Rothschild pravi, da so Flamci vložili veliko truda in sredstev v uspešno oživitev, dvig na višjo raven in ohranjanje svojega jezika – v veri, da lahko le skozi stvarno jezikovnokulturno angažiranje zagotovijo zgodovinsko preživetje in izboljšanje politične situacije svoje skupine. Z drugimi besedami, zvestoba jeziku je zanje dejanje revolucionarne kulturne afirmacije in političnega izziva, ne pa zgolj tradicionalna, konservativna praksa. (Rothschild v Rizman 1991, 184)

Balibar vidi razlog za zavržbo krepiteve federativne zavesti v etničnih institucijah, ki so to dosegle preko vzgojno-izobraževalnega sistema, v katerem so si skupnosti z leti in reformami izborile avtonomijo. Sistem krepi predvsem zavest jezikovne skupnosti, kateri pripadajo. Prav šolski sistem, kot pravi Balibar, pa je polje, v katerem lahko vidimo moč strukturnega nasilja oz. simbolnega nasilja.

4 FEDERALNA UREDITEV BELGIJE ali ASIMETRIČNI FEDERALIZEM

Kraljevina Belgija je federalna monarhija, ki jo tvorijo komune, ki se povezujejo v province, te pa v regije. Na drugi strani Belgijo sestavljajo jezikovne skupnosti – nizozemska oz. flamska, francoska in manjša, nemško govoreča skupnost⁷. Swenden izpostavlja, da je Belgija primer asimetričnega federalizma, tako neformalnega kot formalnega. Asimetrični federalizem se nanaša na kulturno, družbeno-ekonomsko ter strankarsko delitev med federalni entitetami, kot so npr. regije, kantoni, province, države in skupnosti neke federacije. Proces asimetrije sta okrepili naslednji dve dinamiki, in sicer: (1) upor regij in etničnih skupin, ki so se čutile depriviligirane v času nastajanja države in (2) ekonomska neravnovesja, ki so se tajno povečala s procesom evropeizacije, globalizacije, migracij in uničevanja okolja. Simetrija v federalizmu je nekoč veljala za nedemokratično prepričanje manjših in šibkejših enot. (Beyme 2005, 434 in 445) Prav Belgija pa je jasen primer *de facto* asimetrije. (Swenden 2002, 67)

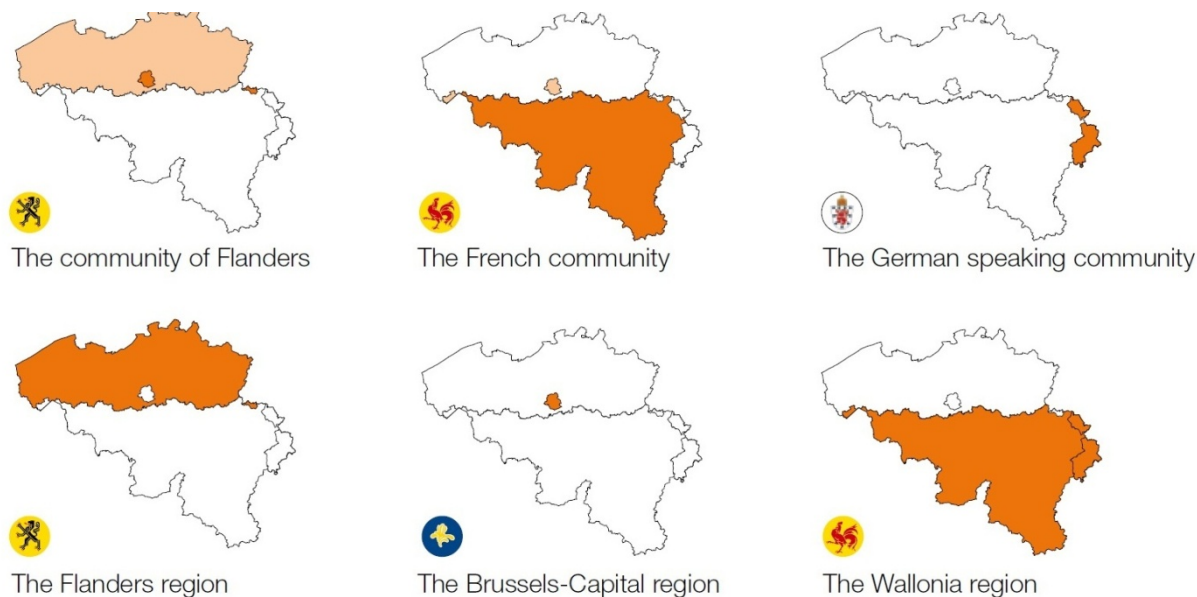
Uvodoma velja omeniti, da je Belgija, po uveljavitvi ustavne reforme, od leta 1989 teritorialno razdeljena na tri regije (Flandrija, Valonija in *Brussels-Capital*) in na tri jezikovne skupnosti (flamsko govoreča skupnost – 56 %, francosko govoreča skupnost – 32 % in na nemško govorečo skupnost – 1 %) (Political Risk Services Group 2013) Regije se med seboj razlikujejo v številu prebivalstva, družbeno-ekonomskem razvoju ter glede na jezikovno pripadnost. Jezikovne skupnosti so pristojne za področje jezika, kulture, izobraževanja, za del zdravstvenega varstva in zaščite mladih ter migracijsko politiko, regije pa so pristojne za področje teritorialnih tem kot so urbanizem, okolje, javna dela, transport (z izjemo nacionalnih železnic) in del politike zaposlovanja. Prav tako regije nadzorujejo delovanje komun in provinc. Pod pristojnostjo federacije pa so predvsem sodstvo, diplomacija, finance in obramba. S slike 4.1 je razvidna razdelitev Belgije na regije in jezikovno pripadnost. Spodnji podatki, ki so predstavljeni v Sliki 4.1 in Tabeli 4.1, nam povedo dve značilnosti; prvič, kako *de facto* je videti bipolarnost belgijskega federalizma in

---

⁷ Nemško govoreča skupnost, zaradi svoje majhnosti, ne predstavlja odločilne vloge za prihodnost Belgije, zato jo bomo v nadaljevanju odmislili.

drugo, kako skladni sta si flamska skupnost in regija v primerjavi z valonsko skupnostjo in regijo.

Slika 4.1: Razdelitev Belgije glede na regije in jezikovno pripadnost

Vir: Service for Foreign Investments.Federal Public Service Economy (2004, 7).

Tabela 4.1: Populacija Belgije in njenih regij na dan 1. januar 2011

Enota	1991		2001		2011	
	Število	%	Število	%	Število	%
Belgija	9.986.975	100	10.263.414	100	10.951.266	100
regija Brussels-Capital	960.324	9,6	964.405	9,4	1.119.088	10,2
regija Flandrija	5.767.856	57,8	5.952.552	58	6.306.638	57,6
regija Valonija	3.258.795	32,6	3.346.457	32,6	3.525.540	32,2
od tega nemško govoreča skupnost	67.854	0,7	71.036	0,7	75.716	0,7

Vir: Generalni direktorat za statistiko in ekonomske informacije (DGSIE) (2012, 5).

Poleg teritorialnih in jezikovnih značilnosti je tudi družbeno-ekonomski razvoj pokazatelj *de facto* asimetrije. Flandrija se razprostira čez 44,3 % Belgije in predstavlja večji del industrije in delovnega prebivalstva; regija prispeva 58 % nacionalnega BDP. Znotraj Belgije se Flandrija po višini BDP uvrša na drugo mesto, saj je BDP na prebivalca v letu 2007 znašal 31.700 EUR, nacionalni BDP v tem letu pa je znašal 31.500 EUR. V letu 2007 je BDP flamske regije znašal 116 % v

primerjavi s povprečjem EU27⁸, kar je tudi odstotek belgijskega BDP glede na povprečje EU27 za leto 2007. Največja regija je Valonija, ki se razprostira čez 55,17 % Belgije in je glede na višino BDP uvrščena na tretje ali zadnje mesto, saj je v letu 2007 ta znašal 22.600 EUR na prebivalca. Najmanjša, ki predstavlja le 0,53 % ozemlja Belgije, in tudi najbogatejša regija pa je regija *Brussels – Capital*, v kateri je leta 2007 BDP znašal 60.200 EUR, kar je občutno več od belgijskega (31.500 EUR) in celo povprečja EU27 (24.900 EUR), kar lahko pripišemo visokim plačam, ki jih izplačujejo evropske institucije, pri čemer še vedno večino administracije sestavljajo Belgijci. Naj za primerjavo dodam, da je v letu 2007 slovenski BDP znašal 17.135 EUR na prebivalca, kar je predstavljalo 88 % povprečja EU27.⁹

4.1 De facto asimetrija

Po Swendnu se tretja značilnost *de facto* asimitrije nanaša na strankarski sistem, saj so v demokraciji stranke tiste, ki so prenašalke družbeno-ekonomskih, verskih ali etnično-nacionalnih razlik. Močnejša kot je *de facto* asimetrija federacije, bolj se strankarski sistemi federativnih entitet razlikujejo med seboj in od nacionalnega strankarskega sistema (Deschouwer v Swenden 2002, 70), kar pomeni, da tako npr. ni nobenih socialistov, liberalcev ali krščanskih demokratov na federalni ravni, ampak je na primeru Belgije mogoče najti flamsko in francosko govoreče socialdemokrate, krščanske demokrate, liberalce, itd. Vse to naredi Belgijo za zvezo dveh različnih strankarskih sistemov: flamski in francoski oz. bipolarni politični sistem. Čeprav lahko politične stranke v Belgiji razvrstimo v štiri ideološke skupine (krščanski demokrati, liberalci, socialni demokrati in zeleni), pa šibka konfederalna struktura onemogoča poenotenje interesov, saj ima tako npr. vsaka stranka svojo strukturo (voditelje, izvršilne odbore, kongrese, poslanske skupine). Dodati je potrebno še to, da za razliko od volilne enote *Brussels-Halle-Vilvoorde*, politične stranke na ozemljih nizozemsko in francosko govoreče skupnosti ne tekmujejo med

---

⁸ Evropska unija od julija 2013 šteje 28 držav članic, vendar so podatki za pretekla obdobja, ko je EU štela še 27 držav članic.

⁹ Podatki o BDP za belgijske regije: Flandrija, Valonija in Brusel Capital so bili pridobljeni na spletni strani *Generalnega direktorata Evropske komisije za podjetništvo in industrijo*. Podatki za slovenski BDP so bili pridobljeni na spletni strani *Statističnega urada RS*. Podatka BDP Belgije in Slovenije glede na EU27 sta bila pridobljena na spletni strani *EUROSTAT*.

seboj, ne na federalnih in ne na regionalnih volitvah, zato flamski politiki ne morejo biti predstavniki Valoncev in obratno.

4.2 De jure asimetrija

Belgijski federalizem pa vsebuje tudi primer *de jure* asimetrije¹⁰. Najbolj poznan primer takšne asimetrije je status Bruslja kot tretje belgijske regije, poleg Flandrije in Valonije in sicer, kot je bilo že bilo omenjeno, zaradi instituta alarmnega zvonca in zaradi tega, ker nič v regiji ne more biti sprejeto brez predhodnega strinjanja obeh jezikovnih skupnosti in ob soglasju federalnega parlamenta. Razen medvladnih odnosov, ki imajo opravka z vprašanji regije ali skupnosti, ni drugih formalnih mehanizmov, ki bi zaščitili interese regije *Brussels-Capital* in nemško govoreče skupnosti v procesih odločanja na federalni ravni. Za lažjo predstavo o kompleksnosti sistema naj dodam, da mora vlada v regiji *Brussels-Capital*, kot tudi vlada na federalni ravni, vsebovati polovico predstavnikov nizozemsko govorečih ministrov in polovico francosko govorečih ministrov; predsednik vlade je izjema in se ne šteje v kvoto. Kot drugo velja omeniti, da niti francosko niti nizozemska govoreča skupnost nista prekomerno zastopani v federalnem ali bruseljskem parlamentu, saj posebno pravilo večine omogoča, da so njuni interesi zaščiteni. Kot tretji pokazatelj kompleksnosti je tudi že omenjeni institut alarmnega zvonca. Kot zadnji element pa velja omeniti, da so interesi francosko in nizozemsko govoreče skupnosti ustrezno zastopani v medvladnih organih za poenostavitev federalno-regionalnih odnosov. Organi vedno vključujejo predstavnike vseh lokalnih in regionalnih vlad, sodelujočih v zadevi, pri čemer se odločitve sprejema s soglasjem. Prav tako pa je odbor za mediacijo, ki skrbi za odpravo medvladnih napetosti in ima za sestavo dvojno pravilo, sestavljen iz polovice predstavnikov, ki prihajajo iz regionalnih vlad in druge polovice predstavnikov, ki predstavljajo federalno vlado (prvo pravilo). Tudi v tem primeru jih mora biti polovica nizozemsko govorečih in druga polovica francosko govorečih. Vse odločitve so sprejete s konsenzom (drugo pravilo). Prav zaradi takšnih in podobnih pravil glede zastopanosti so organi pogostokrat preobsežni - tako na federalni ravni, kot tudi v najmanjši belgijski regiji.

---

¹⁰ Gre za drugi tip asimetrije, t.i. formalne asimetrije. Dober primer takšne asimetrije je Španija in sicer da imajo Baskija, Galicija in Katalonija večje pristojnosti kot preostalih 14 avtonomnih skupnosti v Kraljevini Španija. (gl. Urwin v Swenden 2002, 74)

Pojav dveh paralelnih strankarskih sistemov je prenesel logiko koalicij strank iz regionalne ravni na federalno raven. Celo sestavljanje vlade je na prvem mestu prepuščeno stranki z najboljšim rezultatom znotraj posameznega strankarskega sistema in ne stranki, ki bi se na federalni ravni najbolj odrezala. Federalni sistem zahteva zastopanost vsaj štirih strank, med katerimi po dve prihajata iz vsake jezikovne skupine. Žal pa je razmejitev med federalno in regionalno strankarsko politiko zamegljena, saj se pogledi, ki jih ima stranka na regionalni ravni, odražajo tudi na federalni ravni. Ljudje, ki kandidirajo na federalni ravni, prav tako kandidirajo tudi na regionalni ravni. Od oblikovanja belgijske države leta 1830 in skozi večji del 19. stoletja sta v Belgiji prevladovali dve politični stranki, in sicer katoliška stranka in liberalna stranka. V poznem 19. stoletju je nastala socialistična stranka, ki je predstavljala nastajajoči industrijski delavski razred. Te tri politične stranke še vedno prevladujejo v belgijskih vladah, vendar pa se čedalje pogosteje spopadajo z novimi volilnimi izzivi, kot so novejša in manjša stranke. Regionalne stranke so bile v Belgiji uspešne predvsem v letih 1960 in 1970. Njihov vpliv na politični sistem je bil pomemben, saj so prav njihovi programi privedli do reforme, ki je popolnoma razdelila strankarski sistem in reformirala državo na t.i. federalno logiko. Še danes se regionalne stranke borijo za preživetje in za pomembno mesto v političnih razpravah. (Deschouwer 2009, 559)

V razvoju Belgije kot federacije je potrebno izpostaviti zadnjo državno reformo iz leta 2011, ki je bila šesta ustavna reforma po letu 1970 in ki sicer ni prinesla temeljnih sprememb, je pa pripomogla h končanju politične krize in oblikovanju vlade po letu in pol pogajanj. Državna reforma leta 2011 je prinesla naslednje tri bistvene spremembe in sicer: (1) volilno in sodno okrožje *Brussels-Halle-Vilvoorde* bo razdeljeno, (2) več finančnih sredstev ter pristojnosti za regije (gospodarstvo in socialne zadeve) in skupnosti (družinska politika) ter (3) člani belgijskega Senata ne bodo več neposredno izvoljeni, temveč bo Senat postopoma postal predstavniško telo regionalnih parlamentov z manj člani.

Belgijski parlament sestavlja Senat, ki šteje 71 članov, in Hiša predstavnikov, ki šteje 150 direktno izvoljenih poslancev. Največje število poslancev znotraj 150-

članskega parlamenta ima stranka Novega flamskega zavezništva (N-VA) in sicer 27 poslancev, s 26 poslanci ji sledijo frankofonski socialisti (PS), 17 poslancev imajo flamski krščanski demokrati (CD&V), 15 poslancev imajo frankofonski liberalci (MR), 13 poslancev imajo flamski socialisti (SP.A), flamski liberalci (Open VLD) in frankofonski zeleni (Ecolo), 12 članov šteje poslanska skupina Flamski interes (VB), 9 članov imajo stranka frankofonskih demokratov in humanistov (cdH), 3 člane imajo frankofonski demokratični federalisti (FDF), 2 poslanca sta samostojna in nepovezana, enega poslanca imajo flamski liberalci (LDD). Aktualno belgijsko vlado sestavlja 12 ministrov in premier, ki prihajajo iz koalicije šestih strank in imajo v parlamentu 96 sedežev od 150. Največja stranka v parlamentu N-VA ni del koalicije. Velja še omeniti, da ima Belgija najstarejši obstoječi sistem obvezne volilne udeležbe oz. glasovanja¹¹ (uvredena leta 1892 za moške in 1949 za ženske). Državljan, stari 18 let in več, ki ne volijo, se soočajo z zmerno globo ali lahko izgubijo pravico glasovanja za 10 let, če ne glasujejo na najmanj štirih volitvah. Državljan, ki se ne udeležijo volitev, se lahko soočijo s težavami pri zaposlovanju v javnem sektorju. (Frankal 2005) V Belgiji je obveznih pet volitev, in sicer na ravni komun, na ravni provinc, na regionalnem ter federalnem nivoju in na evropski ravni.

5 PRIHODNOST BELGIJE

Prihodnost belgijskega federalizma je zagotovo vroča tema v belgijski politiki, ne samo za politike, novinarje in akademike, pač pa tudi za državljane na splošno. V zadnjih nekaj letih je prinesla več političnih kriz in skoraj ni državljan, ki bi se lahko izognil razpravi o prihodnosti Belgije. V nadaljevanju bomo pogledali, kako na prihodnost belgijskega federalizma gledajo posamezni akterji. Prihodnost Belgije in njenega federalizma bomo pogledali skozi prizmo političnega sistema, s perspektive evropske integracije, skozi oči socialnih partnerjev, političnih strank in državljanov. Tako bomo skozi različne vidike poskušali odgovoriti, če je belgijski federalizem na kritični točki.

---

¹¹ Trenutno ima 31 držav na svetu uzakonjeno obvezno glasovanje na volitvah, od tega je 9 evropskih držav. (Frankal 2005)

5.1 Belgijski federalizem na razpotju – pogled skozi politični sistem

Deschouwer in Reuchamps (2013) izpostavljata, da je kljub šesti državni reformi iz leta 2011, belgijska prihodnost odvisna od štirih ključnih vprašanj, na katera nobena od dosedanjih reform ni odgovorila. In sicer gre za vprašanja (1) odločanja, (2) porazdelitve pristojnosti, (3) medvladnega odnosa in (4) vloge političnih strank.

Pri vprašanju odločanja izpostavljata šibko zmogljivost federalnega odločanja, saj je za vladanje potreben dogovor med dvema jezikovnima skupnostma in je zato vedno potreben konsenz. V kolikor ni konsenza, ni mogoče vladati. Pripravljenost za doseg konsenza pa je odvisna tudi od časovne oddaljenosti naslednjih volitev. Pri vseh dosedanjih ustavnih reformah je bilo govora o delitvi pristojnosti in o ustvarjanju neke nove tvorbe odločanja na pod-federalni ravni.

Pri vprašanju porazdelitve pristojnosti gre predvsem zato, da je do sedaj še vsaka reforma prenesla del pristojnosti iz federalne ravni na pod-raven (na regijo ali skupnost) in do sedaj ni bilo nobenega primera, da bi kakšna reforma prenesla kakšno pristojnost v obratno smer in sicer iz pod-ravni na federalno raven. Tu nastopi problem deljenja pristojnosti znotraj enega področja. Tako je npr. mogoče, da ima regija na voljo le del instrumentov na področju gospodarstva, drugi del pa še vedno ostaja na federalni ravni. Zahteve Flamcev leta 2011 so šle prav v smeri avtonomije na ekonomskem področju na ravni regij, vendar je federalna raven po reformi še vedno zadržala nadzor nad skoraj vsemi vidiki socialnega varstva, plačne politike, nad cenami in nad socialnim partnerstvom.

Naslednji element belgijskega političnega sistema, ki si zasluži pozornost pri razumevanju razvoja političnega sistema, so medvladni odnosi. Odnosi med regijskimi vladami, vladami skupnosti in federalno vlado, ki so predvsem odvisni od razmerja političnih sil znotraj države in težav, ki vodijo najprej do težkega oblikovanja koalicij in nato, posledično, do težav pri medvladnem sodelovanju na različnih ravneh. Medvladne odnose pa načenjajo tudi volilne kampanje, saj se ne

zgodí, da bi lokalne, regijske, nacionalne in evropske volitve potekale ob istem času, kar gre pripisati različnim dolžinam mandatov.

Ključni element delovanja belgijskega političnega sistema pa predstavlja vloga političnih strank. Ker gre za partitokracijo, politične stranke kontrolirajo in vodijo vlade in parlamente na vseh ravneh države. Prav federalne institucije, ki so nastale, so posledica pogajanj med političnimi strankami. Omejitev prostora za manevre na nacionalni ali na pod-nacionalni ravni, v evropeiziranem in globaliziranem okolju, raje vodi vladajoče politične stranke k izvajanju politik, ki so »potrebne« in ne k izvajanju politik, ki bi bile posledice njihove ideološke usmeritve. (Mair in Thomassen v Deschouwer in Reuchamps 2013, 267) V primeru Belgije pa se srečujemo še s problemom bipolarnega političnega sistema, ki vodi do šibke zmogljivosti odločanja na federalni ravni.

5.2 Vpliv evropske integracije na belgijski federalizem

Kako je z vplivom evropske integracije na različne vidike federativne belgijske *polity*¹²? Uvodoma lahko razberemo dva nasprotujoča si trenda. Medtem ko institucionalna umeščenost Belgije kot članice EU odseva v težnjah nadaljnje belgijske centralizacije in kooperativne politične prakse, na drugi strani samo gospodarsko sodelovanje spodbuja politične pritiske za doseg regionalne avtonomije belgijskih regij. Čeprav belgijske politične stranke redko uporabljajo t.i. evropske argumente, ko gre za razprave o državnih reformah, lahko vseeno razberemo dva nasprotujoča si vidika v odnosu med regionalnimi ravni in evropsko ravno. Na eni strani konfederalisti in separatisti izpostavljajo zmanjševanje pomena federalne ravni in vse večjo pomembnost regionalnih pristojnosti v okviru združene Evrope. Nasprotniki separatizma pa izpostavljajo, da Evropa ne bo zlahka sprejela velikih separatističnih teženj v Belgiji ter da bo morebitna nadaljnja decentralizacija oslabila položaj Belgije in njenih regij znotraj EU. (Beyers in Bursens 2013, 272)

---

¹² Angleški izraz *polity* zadeva identiteto in meje politične skupnosti. (Cotta, Della Porta in Morlino v Della Porta 2003, 205)

Nadalje Beyers in Bursens (2013), z namenom ločitve vpliva različnih razsežnosti evropske integracije na različne vidike belgijske *polity*, razvijeta navidezno nasprotujoča si predloga. In sicer, kot prvi vidik, učinki evropske integracije, ki sprožijo preoblikovanje federalne države, ki so posledica političnih praks. In drugi vidik, ki izhaja iz tega, da evropska integracija spodbudi politične pritiske za več regionalne avtonomije, ki večajo prepad med federalnim in regionalnim nivojem. Prvi vidik se osredotoča na to, kako je Belgija zakonodajno in institucionalno povezana z načinom upravljanja EU in kako le-to spodbuja sodelovanje federalnega in regionalnega nivoja. Problem, ki se tu pojavlja je, da je veliko pristojnosti na regionalnem nivoju deljenih s federalnim nivojem. Svet ministrov EU predstavlja in zagovarja le stališča držav članic, kar pomeni, da same regije v Belgiji ne morejo biti tako učinkovit evropski in mednarodni igralec, saj morajo skleniti različne kompromise z belgijskimi regijami in skupnostmi, pa tudi s federalno vlado. Rezultat je sistem koordinacije na domačem nivoju, kjer so strategije združene in federalna raven še vedno pri tem igra osrednjo in koordinativno vlogo. Večje kot so pristojnosti regij in skupnosti, večjo koordinativno vlogo in filter predstavlja federalni nivo. Zdi se, ko gre za politično-birokratsko interpretacijo Belgije in EU, da evropska integracija spodbuja tako federalno kot regionalno raven k oblikovanju mehanizmov za sodelovanje v pogojih belgijskega dvojnega federalizma. (Beyeres in Bursens 2013, 277)

Drugi predlog se osredotoča na gospodarsko sodelovanje in kako le-to spodbuja večjo regionalno avtonomijo in ponuja dodatne priložnosti za regionalne politične akterje. Kot že omenjeno, je pristojnost za zunanjo trgovino na regijah. Tu je predvsem potrebno omeniti načelo odprtega trga, ki ga je evropska integracija še dodatno spodbudila. Posledice odprtega trga različno vplivajo na posamezne belgijske regije. Beyeres in Bursens (2013) v svojem članku dokazujeta, da že obstoječe gospodarske razlike med uspešnimi in manj uspešnimi belgijskimi regijami še dodatno poveča vpliv večje konkurence, ki jo je prinesel odprti trg in članstvo v EU. To posledično vpliva na fiskalno politiko in politike prerazporeditve sredstev med belgijskimi regijami. Prav to razporejanje sredstev, fiskalna politika in

napetosti, ki pri tem nastajajo, pa politične elite uporabljajo v svojih volilnih obljubah in bojih za oblast.

Pričakovati je, da bodo nedavne gospodarske in proračunske politike, ki so bile predlagane s strani Evropske komisije in Evropskega sveta, še dodatno povečale razlike med Valonci in Flamci. Trenutne varčevalne zahteve in politike EU so na različne načine pozdravili v Flandriji in Valoniji. Sredinske in desničarske stranke, ki prevladujejo v Flandriji, se strinjajo z vitko državo, uravnoteženim proračunom, nizkimi davki in stroški dela ter z zmanjšanjem socialnih ugodnosti. Levičarskim strankam, ki prevladujejo v Valonskem delu, pa se zdi primernejše zviševanje davkov in radodarnejši sistem socialne varnosti. Vpliv teh politik EU se bo povečal do te mere, da bo EU postala pereče vprašanje v domačem okolju, še posebej v času volilnih kampanj. Vzporedni razvoj federalizma in evropske integracije je pripeljal do zapletenega sistema več nivojskega upravljanja v Belgiji. (Beyeres in Bursens 2013, 288–289)

5.3 Belgijski federalizem skozi oči socialnih partnerjev

Kako socialni partnerji vidijo prihodnost belgijskega federalizma? Socialno-ekonomska vprašanja so bila vedno del napetosti med Flandrijo in francosko govorečo skupnostjo v Belgiji (Boehme v Bouteica *et. al.* 2013, 293) Flamska stran vztraja pri nadaljnji decentralizaciji in več pristojnosti regijam in skupnostim. Po njihovem prepričanju bi prav decentralizacija na področju politik trga dela in na delih politik socialne varnosti predstavljala rešitev za večjo učinkovitost, saj trdijo, da ena socialna in gospodarska politika države, v kateri se gospodarstva severnega in južnega dela razlikujejo v strukturi, škodujejo državi. Šesta državna reforma je prenesla del politik trga dela in otroškega dodatka na pod-raven, a ključne politike, kot so cenovne in plačne politike ter skoraj celotni sistem socialne varnosti so ostale v pristojnosti federacije. Eden od razlogov za omejen prenos pooblastil je vloga, ki jo federalne delavske in poslovne organizacije imajo, saj ne žejijo, da bi se socialna politika umaknila s federalne ravni. Belgijski Bismarckov sistem socialne varnosti vključuje socialne partnerje, sindikate in poslovna združenja, ki niso razdeljena po

jezikovni liniji in onemogoča, da bi te federalno organizirane organizacije podprle decentralizacijo pomembnih področij socialno-ekonomske politike, kot je socialna varnost, saj je njihova moč na regionalni ravni šibkejša kot na federalni. To ni le ideološka izbira, ampak tudi pomembna strategija za ohranitev njihove moči. (Be'land in Lecours 2007, 416–417)

Politika trga dela je ključnega pomena. Pristojnosti si delijo tako odgovorni na regionalni kot tudi na federalni ravni. Tako recimo pri politikah brezposelnosti regije skrbijo za svetovanje in usposabljanje brezposelnih, federalna raven pa spremlja in izvaja sankcije. Prisotne so zahteve po različnih politikah za brezposelne, saj se po regijah razlikujejo tipi brezposelnosti. Tako se v Flandriji spopadajo s problemom zaposlovanja starejših ljudi, medtem ko v Bruslju in Valoniji prevladuje problematika brezposelnosti mladih. (Bouteca *et. al.* 2013, 296–297) S šesto državno reformo se je doseglo, da bodo sedaj regije postopoma pristojne še za sankcioniranje kršiteljev na področju brezposelnosti. V federalni pristojnosti pa še naprej ostaja delovno-pravna zakonodaja, nadomestila za brezposelnost in določanje višine plač.

Večina belgijskih politikov je preslišala ugovore večine socialnih partnerjev proti decentralizaciji socialne politike. Tako so bila vidna prizadevanja flamske vlade, po regionalnih volitvah 2009, za vzpostavitev dodatnega – lastnega (flamskega) sistema socialne varnosti. Z zadnjo državno reformo leta 2011 se je prvič v zgodovini zgodilo, da je bil del socialne varnosti decentraliziran; gre za že omenjeno področje brezposelnosti ter področja kot so prispevki za socialno varnost in otroški dodatki. Prav zadnje dogajanje v zvezi s sprejetjem šeste reforme govori o tem, da je kljub stališču socialnih partnerjev v prid ohranitvi pristojnosti na federalni ravni, politični dogovor v primeru zadnje državne reforme pokazal na primat politike oziroma izrazito partitokracijo v državi. Čeprav socialni partnerji igrajo pomembno vlogo v vseh družbenih razpravah, obstaja nevarnost, da so precenili sebe kot stalno oviro v procesu decentralizacije. (Bouteca *et. al.* 2013, 307)

5.4 Belgijski federalizem in mediji

V skladu s teorijami javne sfere se pričakuje, da bodo mediji v federalnih političnih sistemih zagotovili razpravo na nivoju federacije in v zvezi s federativnimi vprašanji. Vendar v Belgiji temu ni tako. Mediji so v Belgiji organizirani na jezikovni ravni, ki v večji meri služijo vsaki jezikovni skupnosti posebej. Obe največji jezikovni skupnosti imata svoje medije, na federalni ravni pa ni nobenega t.i. federalnega medija. Seveda v realnosti mediji ne morejo biti povsem nevtralna platforma novic, saj se lahko posamezni mediji delno odločajo, katera vprašanja bodo postavljali na dnevni red in v ospredje poročanja. Sinardet (2013) je v svoji analizi na primeru debate dveh javnih radiotelevizij v Belgiji o razdelitvi volilnega okrožja *Brussels-Halle-Vilvoorde*, predstavil razdeljenost obeh jezikovnih skupnosti v zvezi s tem federalnim vprašanjem. Primer razdelitve volilnega okrožja *Brussels-Halle-Vilvoorde* je zelo simbolično vprašanje zato, ker odseva osrednje elemente jezikovnega konflikta Belgije, in natančneje, zapleteno in krhko ravnovesje, ki je bilo doseženo med političnimi elitami obeh jezikovnih skupnosti. Volilno okrožje zajema 19 občin iz uradno dvojezične regije *Brussels-Capital Region*, kakor tudi 35 občin v uradno enojezični nizozemsko govoreči regiji Flandrija (gl. Slika 5.1). Slednja vsebuje manjšino (v posameznih občinah večino) francosko govorečih prebivalcev. Tako lahko v tem volilnem okraju francosko govoreči volivci v nizozemsko govorečih občinah glasujejo za popularne bruseljske kandidate francosko govorečih strank. Flamski volivci tega okrožja lahko tudi glasujejo za nizozemsko govoreče bruseljske kandidate in imajo tako potencialno več možnosti za izvolitev, če že majhen delež nizozemsko govorečih volivcev v Bruslju voli za njih. Flamci se zato borijo, da francosko govoreči predstavniki ne bi preveč vplivali ali celo prevladovali znotraj volilnega okraja v flamski regiji. (Sinardet 2013, 316–317)

Slika 5.1: Volilno okrožje *Brussels-Halle-Vilvoorde* z vrisanimi mejami regij

Vir: Wikipedia (2013).

Rezultati so pokazali, da nizozemsko govoreči in francosko govoreči mediji v Belgiji ne služijo kot izhodišče za razpravo na federalni ravni, ampak so odsev in prispevajo k iskanju političnih soglasij lastnih jezikovnih skupnosti. Odsotnost federalnega medija v Belgiji je unikum v primerjavi z drugimi federalnimi, prav tako večjezičnimi državami, kot so npr. Švica, Kanada in Ciper. (Sinardet 2013, 315) Dogaja se tudi, da v medijih ni zagotovljenega enako odmerjenega prostora za predstavnike obeh jezikovnih skupnosti, da v primeru soočenj voditelji favorizirajo predstavnike lastne jezikovne skupnosti ter da isti predstavnik, ki zagovarja eno stališče, ne nastopi v istih debatah na obeh televizijah.

5.5 Belgijski federalizem skozi preference političnih strank

Kakšna je prihodnost federalizma v Belgiji skozi prizmo strankarskih preferenc? Kot že večkrat omenjeno do sedaj, stranke na severu države branijo tipične flamske

pogleda, ki težijo k ukinitvi regionalnega statusa Bruslja ter na prenos vse več pooblastil in finančnih sredstev s federalne na pod-federalno raven. Frankofonske stranke na splošno branijo status *quo* v razdelitvi pristojnosti, še zlasti na področjih, povezanih s socialno varnostjo ter pri zagotavljanju popolnega regionalnega statusa Bruslja. V politologiji se najpogosteje, kot instrument za ocenjevanje in merjenje preferenc političnih strank, uporabljajo strankarski programi. (Marks *et al.* v Dandoy *et al.* 2013, 332)

Marks *et al.* (2013) je v svoji analizi, ki jo je opravil na podlagi volilnih programov za federalne volitve 2007 in 2010, prišel do zaključkov, da dejansko še vedno velika večina belgijskih političnih strank verjame v prihodnost federalne ureditve Belgije. Takšen primer so socialisti (SP.A in PS), zeleni (Groen! in Ecolo), francosko govoreči liberalci (MR), krščanski demokrati (cdH), populistični (PP) in skrajna desnica (FN), ki sta na zadnjih volitvah izpadli iz parlamenta. V prihodnost Belgije kot federalne ureditve pa ne verjamejo stranke Open VLD, CD&V in N-Va, ki so za konfederalni model ureditve. Ta flamski koncept konfederalizma pomeni, da so pod-federalne entitete v središču organiziranja in so odgovorne za dodelitev pristojnosti in proračun. Na splošno velja, da bo razumevanje delitev francosko govorečih in flamskih strank bistveno pripomoglo k razumevanju različnih elementov prihodnjih institucionalnih okvirjev Belgije. Marksova *et al.* (2013) analiza strankarskih programov, ki je bila opravljena skozi prizmo štirih glavnih vprašanj (reforma Senata, status Bruslja, kompetenc za regionalizacijo ter prihodnost belgijskega federalizma), je pokazala tudi ideološke razlike. Flamski zeleni (Groen!) in socialisti (SP.A) imajo tendenco, da so bližje francosko govorečim strankam, za razliko od drugih flamskih strank. Vendar, četudi flamsko skrajno desničarska stranka (VB) kaže radikalno stališče o prihodnosti Belgije, je njeni sorodni francosko govoreči stranki (FN) federalni profil ureditve bližje kot drugim francosko govorečim strankam. Kar se tiče teh vprašanj, je stranka CD&V najbolj oddaljena v stališču od svoje sorodne stranke cdH. (Marks *et al.* 2013, 347–349)

Sistemska dvojnost političnega sistema v veliki meri pojasni različne preference političnih akterjev. Vplivi ideologije, volilnih strategij, narava volitev (regionalne, federalne), kot tudi vsebinski politični dejavniki, kot npr.: politična kriza, bližina

volitev, itd., prispevajo k razumevanju in spreminjanju tovrstnih stališč. Analiza, ki jo je opravil Marks *et al.* (2013), je še pokazala, da francosko govoreče stranke na splošno nasprotujejo široki državni reformi, medtem ko jo flamske stranke zagovarjajo. Podrobnejša analiza kaže, da ima vsaka politična stranka svoj pogled na potek decentralizacije in da vizije belgijskega federalizma ni mogoče omejiti le na jezikovno pripadnost.

5.6 Pogled na belgijski federalizem skozi oči državljanov

Kako pa na prihodnost belgijskega federalizma gledajo državljani? Belgijci doslej še nikoli niso bili sposobni odigrati aktivne vloge v procesu federalizacije Belgije, saj je bil do sedaj postopek od zgoraj navzdol in v njem ni bilo prostora za mnenje državljanov. (Swenden in Jans, 2006) Namesto opiranja na samo klasične anketne raziskave, se je Reuchamps (2013) v svojem članku osredotočil tudi na alternativne pokazatelje želja državljanov in njihovega dožemanja Belgije. S tem je želel artikulirati različne zgodbe in tako ponuditi celovitejšo sliko o tem, kako državljani vidijo prihodnost belgijskega federalizma. Prva možnost pogleda na belgijsko politično dinamiko je skozi analizo javnomnenjskih anket in volilnih izidov, ki jo je opravil Reuchamps (2013). Le-ta je pokazala tri ključne ugotovitve, kako državljani vidijo prihodnost Belgije. Prvič, čeprav je vprašanje reforme države pomembno vprašanje, to zagotovo ni najbolj pereče vprašanje, še posebno ko gre za pojasnjevanje glasovanja državljanov. Drugič, reforma države je, kljub temu, da ni najbolj pereče vprašanje, zelo odmevno med državljani in tako lahko najdemo pester nabor raznolikosti mnenj. Kot že večkrat omenjeno, so zahteve po avtonomiji najbolj prisotne v Flandriji. In tretjič, želje glede prihodnosti Belgije in identiteta sta neločljivo povezani.

Reuchamps (2013) je odgovore na vprašanje, kako državljani gledajo na prihodnost belgijskega federalizma, poiskal preko štirih različnih tehnik; in sicer: ankete, fokusne skupine, diskusijskih eksperimenti in z miselnimi vzorci. Podatki, pridobljeni samo iz javnomnenjskih anket in volilni izidov, ne ponujajo dovolj globokega in dinamičnega vpogleda v način, kako Belgijci razmišljajo o prihodnosti svoje države.

V nadaljevanju zato avtor postreže tudi z alternativnimi pristopi, s katerimi želi prikazati popolnejšo sliko dojemanja državljanov in njihov pogled na prihodnost federalizma v Belgiji.

Prihodnost federalizma v Belgiji ni le rezultat individualnih preferenc, ampak tudi kolektivnih želja. V tej perspektivi so tehnike fokusnih skupin dobro dopolnilo tehnikam anket. Na podlagi materiala, pridobljenega preko metode fokusnih skupin, je Reuchamps (2013) v svojem članku definiriral pet različnih tipov državljanov, ki temeljijo na različnih percepcijah in preferencah, ki jih imajo udeleženci fokusnih skupin glede federalizma v Belgiji. Ti tipi so naslednji: unitarist, unionist, federalist, regionalist in neodvisnež¹³.

Unitaristi imajo zelo negativno vizijo federalizma, saj po njihovem mnenju ohranja konflikt oz. jih celo ustvarja. Trdijo celo, da samo jezik razlikuje Flandrijo in Valonijo. Medtem ko francosko govoreči unitaristi zavračajo možnost dvojne identitete (flamska in belgijska ter valonska in belgijska), nizozemsko govoreči unitaristi sprejemajo idejo o takšni identiteti, čeprav se čutijo le Belgijci. V idealu bi unitaristi želeli, da Belgija zopet postane unitaristična. Za unitaristično prepričanje naj bi se po prepričanju Reuchamps opredelilo vsaj 10 odstotkov prebivalstva.

Naslednji tip državljanov so unionisti. Unionisti si z unitaristi delijo idejo o združeni Belgiji, vendar se razhajajo v argumentih. Za unioniste je definitivna razlika med nizozemsko govorečim in francosko govorečim prebivalstvom, vendar to po njihovem prepričanju ne bi smelo voditi do razdelitve Belgije. Skupnosti naj delujeta v mirnem sožitju. V tej perspektivi je federalna ureditev najboljša rešitev, čeprav njeno delovanje še zdaleč ni najbolj optimalno, še posebej, ker politiki povzročajo konflikte. Unionisti se bojijo večjih zahtev po regionalni avtonomiji, še posebej za Flandrijo. Počutijo se tako flamsko kot belgijsko oz. valonsko in belgijsko ter menijo, da je to prednost za belgijsko identiteto. Vendar bi več regionalne avtonomije povzročilo delitev države. Po naravi so zelo pesimistični, saj vidijo čedalje večjo delitev Belgije, še posebej so pesimistični francosko govoreči unionisti.

---

¹³ *Independist* (ang.).

Nasprotje prejšnjih dveh tipov pa je tip federalistov. Ne samo, da federalna ureditev zagotavlja mirno sožitje med jezikovnima skupnostma, po njihovem prepričanju takšna ureditev prepozna tudi razlike med skupnostma in jim omogoča uveljavljanje različnih politik v skladu s preferencam skupnosti. Po grobih ocenah naj bi bilo federalistov med 10 in 20 odstotkov v obeh jezikovnih skupnostih. (Reuchamps 2013, 359)

Četrty tip državljanov je tip regionalista, ki sicer želi ostati znotraj okvirov federalne ureditve, vendar z večjo avtonomijo regij in skupnosti. Regionalizem je za njih vprašanje učinkovitosti. Močna flamska identiteta je prisotna pri flamskih regionalistih, ki jim je flamska identiteta pomembnejša od belgijske identitete. Pri Valoncih se njihova identiteta ne kaže tako močno, so pa prisotne želje po večji učinkovitosti. Oboji regionalisti so zelo nezadovoljni z delovanjem sedanjega federalnega sistema, saj med drugim zaostruje konflikte, namesto da bi jih zmanjševal.

Zadnji tip je neodvisnež, ki je predvsem prisoten v Flandriji in želi neodvisnost Flandrije oz. Valonije in s tem razpad Belgije. Tip neodvisneža čuti izključno samo flamsko oz. valonsko identiteto. Ker so si, po njihovem prepričanju, Flamci in Valonci tako različni med seboj, ne morejo živeti skupaj. Prav tako pa je federalni sistem popolnoma neučinkovit, saj po njihovem prepričanju celoten sistem temelji na skupnem sprejemanju odločitev, ki prinesejo več težav kot rešitev.

V središču vsakega od teh tipov je razmerje med identiteto, zaznavanjem federalnega sistema in preferenc. Zgolj upoštevanje identitete bi bilo nezadostno za razumevanje popolne federalne dinamike v Belgiji. Gledanje samo na federalno dinamiko pa bi bilo zavajajoče. Identiteta in federalna dinamika štejeta in ju je potrebno upoštevati, da bi lahko razumeli stališča državljanov glede federalizma v Belgiji. Fokusne skupine so po mnenju Reuchamps (2013) koristne, saj osvetlujejo različne profile znotraj vsake jezikovne skupnosti. Fokusne skupine so bile organizirane znotraj jezikovne skupnosti, zato bi bilo zanimivo raziskati, kakšni bi bili izsledki mešanih fokusnih skupin, kjer bi bili pripadnikih obeh jezikovnih skupnosti pomešani med seboj.

Zadnjih dveh metod se bom samo na rahlo dotaknil. Rezultati posvetovanja med državljani, ki je bil opravljeno novembra 2011 in je vključevalo 704 naključno izbranih udeležencev, so pokazali, da so se državljani pripravljani bolj vključiti v postopek odločanja. Po drugi strani pa so rezultati pokazali tudi, da ni mogoče za isto mizo posaditi državljanov iz različnih okolij, zlasti v smislu jezikovnega ozadja, saj v primeru, ko ni zagotovljenega prevoda, ni mogoče doseči ustrezne ravni kakovosti razprave v raznolikem posvetovanju. (Reuchamps 2013, 362)

Zadnja metoda pa je bila narejena s pomočjo skic Belgije, saj so 5000 srednješolcev prvega letnika humanistike in družbenih ved prosili, da narišejo Belgijo. Vzorec sicer ni reprezentativen, je pa pokazal, da je 90 odstotkov srednješolcev narisalo Belgijo s pripadajočo jezikovno mejo in položajem Bruslja, kar kaže na močno podzavestno delitev Belgije glede na jezikovno mejo in postavlja vprašanje statusa Belgije. Pri anketirancih, ki se opredeljujejo za izključno pripadnike Flandrije, je bolj verjetno, da bodo vrisali jezikovne meje ter da bodo Bruselj pravilno umestili na zemljevid. Nasprotje pa so anketiranci, ki se čutijo Belgijce, pri njih pa je bolj verjetno, da bodo narisali Belgijo brez notranjih meja.

Kriza belgijske skupnosti je predvsem produkt politično-institucionalne dinamike. Kljub temu je raziskovanje zaznav in preferenc državljanov z drugačnimi tehnikami pokazalo, da je morda celo več razlik znotraj jezikovnih skupnosti, kot med samimi jezikovnimi skupinami. Prav tako pa so posvetovanja pokazala, da lahko državljani in pripadniki različnih jezikovnih skupnosti med seboj komunicirajo konstruktivno, če le so vzpostavljeni mehanizmi za takšno posvetovanje. (Reuchamps 2013, 366)

Belgija je bila vedno razdeljena država, saj so vera, razred, predvsem pa jezik, razdelili prebivalstvo. Ti razkoli so se sčasoma razvijali in rasli in tako dandanes ni jasnih meja med njimi. Če hoče federalizem v Belgiji obstati, bo moral te dejavnike razkola resneje vzeti v poštev in jih ne podcenjevati.

5.7 Kako naprej?

Swenden (2013) kot rešitev v svojem članku ponudi tri ideje za prihodnost, in sicer (1) federalna reforma, (2) konfederalizem in (3) institut referenduma. Manj radikalna in zato na kratek rok bolj verjetna je možnost spremembe volilnega sistema, in sicer, da bi cikel federalnih, regionalnih in evropskih volitev poenotili. Tako bi zmanjšali trenja med strankami, ki se pojavljajo zaradi toliko različnih volitev, razdrobljenih skozi leta, ki otežujejo dogovore o koalicijah na regionalni in federalni ravni.

Drugi scenarij, ki ga predlaga Swenden (2013), je oblika konfederalizma. Zaradi bipolarnosti strankarskega in medijskega sistema je Belgija prisiljena v unijo med dvema ločenima jezikovnim demokraticama. Federalizem je vsaki od teh demokratic pomagal, da se je razvila v avtonomno politično skupnost. Glede na realnost in trenja med Valonci in Flamci, bi se ti dve skupnosti morali odločiti, kaj želita še vedno skupaj narediti. Konfederalni scenarij bi po Swendnovem (2013) prepričanju pripomogel k jasnejši zavezanosti bodisi regij ali skupnosti k delovanju na ravni osnovne konfederalne enote, kar pa trenutno manjka v večini načrtov.

Zadnja ideja Swendna (2013) pa se na naša na večjo vključitev Belgijcev v procese odločanja. Potencial za zmanjševanje razlik med teritorialnimi preferencami volivcev in politikov in za daljši umik razprav o ustavnih reformah z agend vidi prav v referendumu. Vendar dodaja, da se referendumov kot možnosti rešitve ne sme takoj odpisati, saj se političnim strankam lahko ponovno zgodi, da bodo znova postavljale rekorde v dolgotrajnih sestavljanjih vlade.

6 ZAKLJUČEK

Kot sta v odgovor na vprašaje o povodu za politične krize v Belgiji odgovorili drugo in četrto poglavje, je težava v verskih, kulturnih in razrednih razlikah med največjima jezikovnima skupnostnima v Belgiji. Te trditve so bile še dodatno podkrepljene z Balibarjevim vidikom nacije, identitete, pripadnosti, skupnosti in suverenosti. Strinjam se z njegovo trditvijo o propadu demokracije in sicer, da pomanjkanje sfere javnega mnenja vodi v ta propad. Prav odsotnost medijev na federalni ravni v Belgiji odločilno pripomore k pomanjkanju sfere javnega mnenja, ki bi zadeval vprašanja federalne ravni. Na primeru, ki je bil opisan v poglavju 5.4, se jasno pokaže, da sedanja ureditev medijskega prostora ne vodi v konstruktivne razprave in rešitve federalnih vprašanj, saj izhaja samo iz stališč jezikovne skupnosti in ta stališča dominirajo v razpravah, zaradi česar ni mogoče zagotoviti objektivne predstavitve mnenj in vodenja debate. To je premosorazmerno povezano tudi z izsledkom iz poglavja 5.6, saj državljani sami izražajo pripravljenost za večjo participacijo in raven aktivnega državljanstva, a jih sistem kot tak premalo vključuje v debato. Za dokončno razjasnitev vprašanja, če je ta odsotnost federalnega medija res tako ključnega pomena, bi bilo v nadaljnjem raziskovanju potrebno poseči po študiji primera dobre prakse in sicer primera Švice in njene ureditve, saj sama Švica zagotavlja federalno ureditev javnega medija in znotraj istega medija zagotavlja program za vsako od treh jezikovnih skupnosti. Pri jezikovnih skupnostih velja ponovno izpostaviti Rothschildove besede, da je za Flamce zvestoba jeziku dejanje revolucionarne kulturne afirmacije in političnega izziva, ne pa zgolj tradicionalna praksa. Prav tako pa mešanica razlik, ki so temelj trenj med obema jezikovnima skupnostma, najbolje odseva na primeru volilnega okrožja *Brussels-Halle-Vilvoorde*, ki predstavlja srž problema in vsakokratnih sporov med Flamci in Valonci. Omenjeno volilno okrožje je bilo tudi predmet spora v zadnji politični krizi, ki se je prekinila ob posredovanju kralja Alberta II. in sprejetju šeste državne reforme. V sami nalogi se nisem posebej dotaknil vloge kralja pri reševanju krize. Ker je to polje dokaj neraziskano, bi ga bilo dobro v nadaljnjem raziskovanju obdelati in poskusiti odgovoriti na vprašanje, kako lahko v primerih federalne krize, ki so posledica etničnih trenj, institut kralja pripomore in kakšen je njegov pomen pri premostitvi tovrstnih kriz.

Moje raziskovanje je tudi pokazalo veliko težnjo po odcepitvi severnejšega dela od države oz. odcepitev Flandrije od Valonije in posledično od Belgije. Prav ta regija pa je talilni lonec nastajanja ljudstva, kot pravi Balibar v svoji tezi o mejah. Balibar govori o tem, da so tako imenovana periferna območja, na katerih se soočajo laične in religijske kulture, in na katerih se poglobljajo in širijo razlike v ekonomski blaginji, talilni lonec nastajanja ljudstva (*dèmos*), brez katerega ni državljanstva (*politeia*). In prav to se vidi na primeru Flandrije, saj imajo težnje po nastanku *dèmos*, vendar brez *politeia*. Proces je v teku, vendar dvomim, da bo v kratkem času prišlo do samostojne flamske *polity*, ki zadeva identiteto in meje politične skupnosti. V petem poglavju se je pri analizi preferenc političnih strank izkazalo, da večina političnih strank v Belgiji verjame v prihodnost federativne Belgije. Prav tako je analiza političnih programov za volitve 2007 in 2010 pokazala, da ob zavedanju belgijske realnosti in njene bipolarnosti političnega prostora, pri sorodnih strankah na flamski in na frankofonski strani, prihaja do razhajanj. Povedano drugače, četudi flamsko skrajno desničarska stranka (VB) kaže radikalno stališče o prihodnosti Belgije, je njeni sorodno francosko govoreči stranki (FN) federalni tip ureditve bližje kot drugim francosko govorečim strankam. Še en izsledek analize je potrebno poudariti, in sicer, da so francosko govoreče stranke nenaklonjene oziroma nasprotujejo široki državni reformi in se borijo za obstoj statusa *quo*. Bipolarnost političnega sistema pa prinaša omejitve prostora za manevre političnih strank na federalni in regionalni ravni, saj vladajoče politične stranke vodi k izvajanju politik, ki so »potrebne«, in ne k izvajanju politik, ki bi bile posledice njihovih ideološke usmeritve. Prevelika soliranj posamezne politične stranke bi vodila k težjemu oblikovanju koalicij tako na federalni kot na regionalni ravni. Na primeru Belgije gre za protislovje v nujnosti in nezmožnosti, da bi se kolektivno iznašlo novo podobo ljudstva, se pravi odnosa med pripadnostjo historičnim skupnostim (*ethnos*) in stalnim ustvarjenjem državljanstva (*dèmos*), da bi s kolektivnim delovanjem pridobili temeljne pravice do življenja, do dela, do izražanja, hkrati pa tudi državljansko enakost, enak pomen jezikov, razredov in spolov.

Iz drugega, četrtega in petega poglavja lahko potegnemo naslednja dva zaključka, in sicer, prvič, da bo razumevanje delitev francosko govorečih in flamskih strank

bistveno pripomoglo k razumevanju različnih elementov prihodnjih institucionalnih okvirov Belgije. In drugič, da je belgijska prihodnost odvisna od štirih ključnih vprašanj, na katera nobena od dosedanjih reform ni odgovorila. In sicer gre za vprašanja (1) odločanja, (2) porazdelitve pristojnosti, (3) medvladnega odnosa in (4) vloge političnih strank.

Iz tega sledi odgovor na moje drugo vprašanje o prihodnosti federalizma. Kot že omenjeno, se je pri analizi preferenc političnih strank izkazalo, da večina političnih strank v Belgiji verjame v prihodnost federativne Belgije, le o načinu decentralizacije oziroma reformiranja federalnega sistema se razlikujejo. Prav tako frankofonske politične stranke nasprotujejo široki državni reformi, zato je tudi dvomljiv uspeh Swendnovega predloga morebitne rešitve, ki jo vidi v novi federalni reformi. Širokost reforme je seveda tisti pogoj, ki bo vplival na uspeh in najpomembnejše politična volja, ki je pri zadnji reformi pripomogla k decentralizaciji enega od stebrov federalnega sistema in sicer politike socialnega varstva. Primer je pokazal, da je ob politični volji tudi ovira, kot so socialni partnerji, ki v marsikateri državi igrajo odločilno vlogo pri reformiranju, majhna. Prav tako menim, da konfederalni scenarij ni mogoč, saj Valoniji, v sedanjih razmerah, preveč ustreza status *quo*. Belgija je nedokončan in odprt politični proces in mogoče je prav v tem razlog, zakaj še vedno obstaja. Verjetno nikoli ne bo dokončnega dogovora o naravi federacije in o njenih notranjih mejah.

Ob koncu velja poudariti izsledke analize prihodnosti federalizma skozi oči državljanov, ki je identificirala pet tipov državljanov. Štirje tipi državljanov, razen neodvisnežev, so za prihodnost znotraj okvirja Belgije. Izsledki tudi kažejo večjo željo državljanov po vključenosti v debate in tako k večjemu aktivnemu državljanstvu, vendar pa bo, dokler ne pride do vzpostavitve mehanizmov za oblikovanje javne belgijske sfere, predvsem medijskega prostora, ta participacija državljanov manj kakovostna kot bi bila v primeru polne in objektivnejše informiranosti. Preprosto gledanje samo na identiteto pa bi bilo nezadostno za razumevanje popolne federalne dinamike v Belgiji. Upoštevanje zgolj federalne dinamike bi bilo zavajajoče. Identiteta in federalna dinamika štejejo in jih je

potrebno upoštevati, da bi lahko razumeli stališča državljanov glede federalizma v Belgiji.

Potencialna nevarnost za ponovno politično krizo bi lahko bila v odsotnosti največje stranke v parlamentu v vladi. Čeprav ima vlada premiera Di Rupa mandat do naslednjega leta, lahko prav odsotnost največje flamske stranke N-VA v koaliciji, predstavlja morebiti potencialno usodno šibkost Di Rupove vlade in predčasni padeč vlade. Omeniti velja še oviro učinkovitost birokratskega sistema, ki je prav v prekrivanju pristojnosti agencij na regionalni in federalni ravni, kar lahko privede do nasprotujočih si odločb in birokratskih zamud. Sama birokracija pa je zaradi bipolarnega političnega sistema in zaradi vrste državnih reform, ki so prinesle decentralizacijo, preobsežna in s tem nepregledna. Modrost o dobri vladi pravi, da mora biti javni sektor čim bolj pregleden.

Kriza belgijske skupnosti je predvsem produkt politične-institucionalne dinamike in Belgija je bila vedno razdeljena država, saj so vera, razred, predvsem pa jezik, razdelili prebivalstvo. Ti razkoli so se sčasoma razvijali in rasli. Če hoče federalizem v Belgiji obstati, bo moral te dejavnike razkola resneje vzeti v poštev in jih ne podcenjevati. Ko federalizem kot ideologija ne bo več izpostavljal vrednot svobode posameznika, samostojnosti civilne družbe in miru, takrat belgijskega federalizma, ki je utelešen v nekaterih institucijah, ne bo več.

7 LITERATURA

1. Balibar, Étienne. 2007. *Mi državljani Evrope? : meje, država, ljudstvo*. Ljubljana: Sophia.
2. --- 2012. The 'impossible' community of the citizens: past and present problems. *Environment and Planning D: Society and Space* 30: 437–449.
3. Billiet, Jaak; Bart Maddens, in André-Paul Frogner. 2006. Does Belgium (still) Exist? Differences in Political Culture between Flemings and Walloons. *West European Politics* 29 (5): 912–932.
4. Beaufays, Jean. 1988. A Dualist Political System? *Publius* 18 (2): 1–12.
5. Be'land, D. in A. Lecours. 2007. Federalism, Nationalism, and Social Policy Decentralisation in Canada and Belgium. *Regional and Federal Studies* 17: 405–419.
6. Beyers, Jan in Peter Bursens. 2013. How Europe Shapes the Nature of the Belgian Federation: Differentiated EU Impact Triggers Both Co-operation and Decentralization. *Regional and Federal Studies* 23 (3): 271–291.
7. Beyme, Klaus von. 2005. Asymmetric federalism between globalization and regionalization. *Journal of European Public Policy* 12 (3): 432–447.
8. Bouteuca, Nicolas, Devos, Carl in Mus, Manu. 2013. The Future of Belgian Federalism as Seen through the Eyes of the Social Partners: A Continuing Obstacle to Social Policy Decentralization? *Regional and Federal Studies* 23 (3): 293–309.

9. Dandoy, Rigis, Geoffry Matagne in Caroline Van Wynsberghe. 2013. The Future of Belgian Federalism: An Analysis of Party Preferences. *Regional and Federal Studies* 23 (3): 331–351.
10. Dassonneville, Ruth in Marc Hooghe. 2012. Election forecasting under opaque conditions: A model for Francophone Belgium, 1981–2010. *International Journal of Forecasting* 28: 777–788.
11. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.
12. Deschouwer, Kris. 2006. And the Peace Goes On? Consociational Democracy and Belgian Politics in the Twenty-First Century. *West European Politics* 29 (5): 895 – 911.
13. --- 2009. The Rise and Fall of the Belgian Regionalist parties. *Regional and federal Studies* 19 (4–5): 559–577.
14. Deschouwer, Kris in Min Reuchamps. 2013. The Belgian Federation at a Crossroad. *Regional and Federal Studies* 23 (3): 261–270.
15. De Winter, Lieven, Marc Swyngedouw in Patrick Dumont. 2006. Party System(s) and Electoral Behaviour in Belgium: From Stability to Balkanisation. *West European Politics* 29 (5): 933–956.
16. Evropski statistični urad. *Podatki o BDP EU 27*. Dostopno prek: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114> (30. julij 2013).
17. Forest, Vincent. 2013. *Belgium Country Report*. Dostopno prek: www.eiu.com (30. julij 2013).

18. Frankal, Elliot. 2005. *Compulsory voting around the world*. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/politics/2005/jul/04/voterapathy.uk> (9. avgust 2013).
19. Generalni direktorat za statistiko in ekonomske informacije. 2012. *Key Figures 2012: Statistical overview of Belgium*. Bruselj: Generalni direktorat za statistiko in ekonomske informacije.
20. Generalni direktorat Evropske komisije za podjetništvo in industrijo. 2012. *Podatki o regiji Flandrija in Valonija*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/regionalinnovation/monitor/index.cfm?q=p.regionSelect#BE2> (30. julij 2013).
21. Hooghe, Marc in Koen Pelleriaux. 1998. Compulsory Voting in Belgium: an application of the Lijphart Thesis. *Electoral Studies* 17 (4): 419–424.
22. Hooghe, Marc. 2012. The political crisis in Belgium (2007-2011): A federal system without federal loyalty. *Representation* 48 (1): 131–138.
23. Horowitz, Donald L. 2000. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley in Los Angeles: University of California Press.
24. Isango, Eddy. 2013. *King Albert II Passes Throne to Philippe as Belgium Faces Prospect of Secession*. Dostopno prek: <http://guardianlv.com/2013/07/king-albert-ii-passes-throne-to-philippe-as-belgium-faces-prospect-of-secession/> (10. avgust 2013).
25. Kamer van volksvertegenwoordigers. *Podatki o političnih strankah v parlamentu*. Dostopno prek: http://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/depute/hemi.pdf (30. julij 2013).
26. Law, John. 2012. Sense on Federalism. *The Political Quarterly* 83 (3): 541–550.

27. Mavec, Bojan. 2009. *Regionalni bruto domači proizvod, Slovenija 2007*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2788 (30. julij 2013).
28. Mednarodna organizacija za migracije. 2009. *“Allochthones” in the Netherlands and Belgium*. Dostopno prek: <http://www.iom.int/> (1. avgust 2013).
29. Mnookin, Robert H. 2007. Ethnic conflict: Flemings & Wallons, Palestinians & Israelis. *Daedalus* 136 (1): 103–119.
30. Morris, Chris. 2013. *Philippe becomes new Belgium king as Albert II abdicates*. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-23393963> (10. avgust 2013).
31. Neuger, James G. 2013. *Belgium's King Albert II Abdicates, Readies Handover to Philippe*. Dostopno prek: <http://www.bloomberg.com/news/2013-07-21/belgium-s-king-albert-ii-abdicates-readies-handover-to-philippe.html> (10. avgust 2013).
32. Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA). 2013. *An A-to-Z of Belgian Politics*. Dostopno prek: <http://international.n-va.be/en/a-to-z-belgian-politics> (27. julij 2013).
33. Pahor, Boris. 2013. *Pahoriana – 100 let Borisa Pahorja*. Dostopno prek: <http://ava.rtv slo.si/predvajaj/pahoriana-100-let-borisa-pahorja/ava2.174235877/> (10. september 2013).
34. Peters, B. Guy. 2006. Consociationalism, corruption and chocolate: Belgian exceptionalism. *West European Politics* 29 (5): 1079–1092.
35. Political Risk Services Group. 2012. *Belgium: Country Conditions - Climate for Investment & Trade*. Dostopno prek: <http://prsgroup.com/prs.aspx> (30. julij 2013).

36. Political Risk Services Group. 2013. *Political Risk Yearbook: Belgium Country*. Dostopno prek: <http://prsgroup.com/prs.aspx> (30. julij 2013).
37. Portal belgium.be – Official information and services. 2013. *Političen sistem Belgije*. Dostopno prek: <http://www.belgium.be/en/> (5. avgust 2013).
38. Reuchamps, Min. 2013. The Future of Belgian Federalism Through the Eyes of the Citizens. *Regional and Federal Studies* 23 (3): 353–368.
39. Rizman, Rudi, ur. 1991. *Študije o etnonacionalizmu : zbornik*. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.
40. Service for Foreign Investments. Federal Public Service Economy. 2004. *Investing in Belgium*. Bruselj: Service for Foreign Investments.Federal Public Service Economy.
41. Sinardet, Dave. 2013. How Linguistically Divided Media Represent Linguistically Divisive Issues. Belgian TV-Debates on Brussels-Halle-Vilvoorde. *Regional and Federal Studies* 23 (3): 311–330.
42. Slovenska tiskovna agencija. 2010a. *Belgijski kralj sprejel odstop premiera Leterma (dopolnjeno)*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1506840> (27. julij 2013).
43. Slovenska tiskovna agencija. 2010b. *Leterme odstopil tudi kot vodja stranke; Belgiji se junija obetajo predčasne volitve*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1507278> (27. julij 2013).
44. --- 2010c. *V Belgiji ob izbruhu krize glasovi proti predčasnim volitvam*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1505551> (27. julij 2013).
45. --- 2011a. *S&P znižal bonitetno oceno Belgije (dopolnjeno)*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1699358> (27. julij 2013).

46. --- 2011b. *V Belgiji po letu in pol vendarle prisegla nova vlada*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1703302> (27. julij 2013).
47. Swenden, Wilfried. 2002. Asymmetric Federalism and Coalition-making in Belgium. *Publius* 32 (3): 67–87.
48. Swenden, Wilfried, Marleen Brans in Lieven De Winter. 2006. The politics of Belgium: Institutions and policy under bipolar and centrifugal federalism. *West European Politics* 29 (3): 863–873.
49. Swenden, Wilfried in Maarten Theo. Jans. 2006. »Will It Stay or Will It Go?« Federalism and the Sustainability of Belgium. *West European politics*, 29 (5): 877–894.
50. Swenden, Wilfried. 2013. Conclusion: The Future of Belgian Federalism Between Reform and Swansong?. *Regional and Federal Studies*, 23 (3): 369–382.
51. Wikipedia. 2013. *Razdelitev belgije na volilne enote*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Belgien_Wahlkreise.png (14. avgust 2013).